

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Географічний факультет
Кафедра географії та менеджменту туризму

**ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧИЙ ТУРИЗМ У ЄВРОПІ: СУЧАСНІ
ТЕНДЕНЦІЇ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

Кваліфікаційна робота

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Виконала:

студентка IV курсу 410 групи

спеціальності 242 «Туризм»

ОП «Міжнародний туризм»

Грамажора Олександра Миколаївна

Керівник: кандидат географічних наук
доцент кафедри географії та
менеджменту туризму

До захисту допущено:

Протокол засідання кафедри № ____

від « ____ » _____ 2023 р.

Зав. кафедри _____ д. геогр. н., доцент Король О. Д.

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ.....	3
ВСТУП	5
РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ.....	9
1.1. Визначення та класифікація лікувально-оздоровчого туризму.....	9
1.2. Історичний розвиток лікувально-оздоровчого туризму в Європі.....	12
1.3. Вплив лікувально-оздоровчого туризму на здоров'я та якість життя людей.....	15
РОЗДІЛ II СУЧАСНИЙ СТАН ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ В ЄВРОПІ.....	19
2.1. Огляд ринку лікувально-оздоровчого туризму в Європі.....	19
2.2. Сучасні тенденції у лікувально-оздоровчому туризмі.....	26
2.3. Аналіз попиту та пропозиції на ринку лікувально-оздоровчого туризму.....	30
РОЗДІЛ III ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ РОЗВИТКУ ЛІКУВАЛЬНО- ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ.....	35
3.1. Економічні та фінансові аспекти розвитку.....	35
3.2. Соціальні та культурні бар'єри.....	38
3.3. Вплив глобальних подій на ринок лікувально-оздоровчого туризму.....	41
РОЗДІЛ IV ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ В ЄВРОПІ.....	45
4.1. Стратегії сталого розвитку лікувально-оздоровчого туризму.....	45
4.2. Можливості для інвестицій та партнерства.....	46
4.3. Рекомендації для покращення туристичних послуг.....	48
ВИСНОВКИ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	53
ДОДАТКИ.....	56

Анотація

Дипломна робота присвячена дослідженню сучасних тенденцій, проблем та перспектив розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Європі. Актуальність теми зумовлена зростаючим інтересом до здорового способу життя та популяризацією туризму, спрямованого на покращення фізичного та психічного стану людини.

У роботі проведено аналіз основних напрямків розвитку лікувально-оздоровчого туризму, таких як бальнеологія, таласотерапія, аюрведа та інші. Охарактеризовано ключові фактори, що впливають на популярність цих напрямків серед туристів, включаючи географічні особливості, кліматичні умови та наявність унікальних природних ресурсів.

Особливу увагу приділено вивченню проблем, що стоять перед лікувально-оздоровчим туризмом в Європі, таких як екологічні загрози, брак інфраструктури, правові та економічні бар'єри. Також розглянуто вплив глобальних подій, зокрема пандемії COVID-19, на розвиток цього сегменту туризму.

У роботі визначено перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Європі. Запропоновано рекомендації щодо вдосконалення маркетингових стратегій, розвитку інфраструктури та підвищення конкурентоспроможності європейських лікувально-оздоровчих курортів на міжнародному ринку.

Результати дослідження можуть бути корисними для державних органів, туристичних компаній та науковців, зацікавлених у розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Європі.

Ключові слова: лікувально-оздоровчий туризм, Європа, медичний туризм, розвиток, туризм.

Abstract

The thesis is dedicated to the study of current trends, issues, and development prospects of health and wellness tourism in Europe. The relevance of the topic is driven by the growing interest in a healthy lifestyle and the increasing popularity of tourism aimed at improving physical and mental well-being.

The paper analyzes the main directions of health and wellness tourism development, such as balneology, thalassotherapy, Ayurveda, and others. It characterizes the key factors influencing the popularity of these directions among tourists, including geographical features, climatic conditions, and the availability of unique natural resources.

Particular attention is given to studying the problems facing health and wellness tourism in Europe, such as ecological threats, lack of infrastructure, and legal and economic barriers. The impact of global events, particularly the COVID-19 pandemic, on the development of this tourism segment is also considered.

The paper identifies the development prospects for health and wellness tourism in Europe. Recommendations are provided for improving marketing strategies, developing infrastructure, and enhancing the competitiveness of European health and wellness resorts in the international market.

The research results may be useful for government bodies, tourism companies, and scholars interested in the development of health and wellness tourism in Europe.

Keyword: health tourism, Europe, medical tourism, development, tourism.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

О.М. Грамажора

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Туризм є однією з найважливіших та найбільш динамічних галузей світової економіки, яка суттєво впливає на соціально-економічний розвиток країн та регіонів. Також це одне із основних джерел доходів для багатьох країн світу. Сьогодні туризм має велике значення не лише як сфера відпочинку та розваг, але й як чинник, що сприяє культурному обміну, розвитку інфраструктури, створенню нових робочих місць та зростанню державних доходів.

Одним із найпопулярніших напрямків туризму на сьогоднішній день залишається лікувально-оздоровчий туризм. Як один із найдавніших видів туризму, за сучасних умов він має значний потенціал для розвитку. Ця галузь, яка поєднує в собі подорожі з метою оздоровлення, профілактики та лікування різних захворювань, стає все більш популярною серед туристів, особливо в Європі.

Актуальність дослідження лікувально-оздоровчого туризму обумовлена кількома ключовими факторами:

- зростання зацікавленості здоровим способом життя.

Сучасне суспільство демонструє все більшу увагу до питань здоров'я та добробуту. Люди починають усвідомлювати важливість профілактики захворювань та підтримки здоров'я, що підвищує попит на послуги лікувально-оздоровчого туризму.

- Демографічні зміни.

Європа має одну з найстаріших популяцій на світі, і інтерес до медичних та оздоровчих послуг серед літніх людей постійно зростає. Лікувально-оздоровчий туризм пропонує чимало можливостей для цієї категорії населення, зокрема надання необхідних медичних послуг у поєднанні з відпочинком та культурними враженнями.

- Економічні фактори.

Туризм є важливим джерелом доходів для багатьох європейських країн. Розвиток лікувально-оздоровчого туризму сприяє диверсифікації туристичних продуктів і залученню нових туристів, що позитивно впливає на економіку регіонів.

- Розвиток медичних технологій.

Поступ медицини дозволяє пропонувати споживачам більш ефективні та менш інвазивні лікувальні процедури. Це сприяє зростанню попиту на медичний туризм, де пацієнти можуть отримати високоякісні медичні послуги за межами своєї країни.

- Глобалізація та доступність подорожей.

З розвитком транспортної інфраструктури та зниженням вартості авіаперельотів міжнародні поїздки стали більш доступними. Це створює нові можливості для розвитку лікувально-оздоровчого туризму, оскільки охочі можуть легко подорожувати до країн з розвиненими медичними та оздоровчими центрами.

- Пандемія COVID-19.

Глобальна пандемія підкреслила важливість здоров'я та спричинила значні зміни у сфері туризму. Люди почали більше цінувати послуги, які сприяють зміцненню здоров'я та імунної системи, що робить лікувально-оздоровчий туризм особливо актуальним в постпандемічний період.

- Конкурентні переваги європейських країн.

Багато європейських країн мають давні традиції у сфері лікувально-оздоровчого туризму, відомі курорти та високоякісні медичні послуги. Ці країни можуть використати свої конкурентні переваги для залучення міжнародних туристів.

Отже, дослідження сучасних тенденцій, проблем та перспектив розвитку лікувально-оздоровчого туризму у Європі є надзвичайно важливим для розуміння шляхів подальшого розвитку цієї галузі, а також виявлення нових можливостей та вирішення існуючих проблем. Це дозволить ефективніше

використовувати ресурси та потенціал лікувально-оздоровчого туризму для покращення якості життя населення та розвитку економіки регіонів.

Об'єкт дослідження дипломної роботи – лікувально-оздоровчий туризм Європи.

Предметом дослідження стали сучасні тенденції, проблеми та перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму у вищезгаданому регіоні.

Метою роботи є комплексне вивчення сучасних тенденцій, проблем та перспектив розвитку лікувально-оздоровчого туризму, а також створення ґрунтовної науково аргументованої бази для подальшого розвитку та вдосконалення лікувально-оздоровчого туризму Європи, що сприятиме покращенню якості надання послуг, підвищенню рівня задоволення потреб туристів та стимулюванню економічного зростання регіону.

Завдання дослідження:

- проаналізувати теоретичні засади лікувально-оздоровчого туризму;
- дослідити сучасний стан лікувально-оздоровчого туризму в Європі;
- визначити основні тенденції розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Європі;
- виявити проблеми та перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму Європи;
- розробити рекомендації щодо вдосконалення розвитку лікувально-оздоровчого туризму в регіоні.

Методологічною основою дослідження слугував системний підхід, який передбачає комплексне вивчення лікувально-оздоровчого туризму в Європі з урахуванням його економічних, соціальних, культурних та інших аспектів.

У процесі дослідження були використані такі наукові **методи**:

- *аналіз літературних джерел*: наукової та навчальної літератури, періодичних видань, статистичних даних, офіційних документів тощо;
- *метод порівняльного аналізу*: порівняння показників розвитку лікувально-оздоровчого туризму в різних країнах Європи;
- *статистичний метод*: обробка та аналіз статистичних даних про розвиток лікувально-оздоровчого туризму Європи;
- *метод екстраполяції*: прогнозування тенденцій розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Європі.

Практичне значення дослідження полягає в можливості використання його результатів для формування ефективних стратегій та заходів, спрямованих на розвиток європейського лікувально-оздоровчого туризму. Отримані висновки та рекомендації можуть бути корисними для органів державної влади, що займаються регулюванням туристичної діяльності, а також для підприємств та організацій, що працюють у сфері лікувально-оздоровчого туризму. Вони допоможуть підвищити якість наданих послуг, залучити інвестиції та збільшити кількість туристів, що позитивно вплине на економіку країни.

Структура роботи. Праця складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків та список використаних джерел.

РОЗДІЛ І.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ

1.1. Визначення та класифікація лікувально-оздоровчого туризму

Нині існує досить багато тверджень на тему лікувально-оздоровчого туризму, але не існує єдиного загальноприйнятого визначення.

Відповідно до визначення Світової організації туризму (UNWTO) [26], лікувально-оздоровчий туризм охоплює різноманітні заходи, спрямовані на досягнення та підтримання гармонії тіла, розуму та духу за допомогою медичних й оздоровчих процедур.

Лікувально-оздоровчий туризм – це форма туризму, що має на меті покращення фізичного та психологічного стану людини за допомогою використання природних ресурсів, медичних та оздоровчих послуг. Туристи подорожують з метою отримання медичних послуг, реабілітації, профілактики та загального зміцнення здоров'я. Лікувально-оздоровчий туризм включає широкий спектр послуг – від традиційних медичних процедур до сучасних оздоровчих практик [3].

Незважаючи на різницю в твердженнях, всі вони сходяться до того, що лікувально-оздоровчий туризм спрямований на покращення здоров'я та самопочуття людини.

Вивченням лікувально-оздоровчого туризму займалося чимало науковців. Серед них можна виділити праці таких авторів, як: М. Кляп, О. Бейдик, В. Кифяк, М. Мальська, І. Гаврилишин, Б. Вихристенко, П. Гудзь, А. Дурович, В. Євдокименко, Г. Карпова, В. Калитюк, В. Кравців. У своїх наукових напрацюваннях автори досліджують туристично-рекреаційні ресурси, зокрема класифікацію та види лікувально-оздоровчих туризму. Це стало теоретичною базою нашого дослідження.

Лікувально-оздоровчий туризм є багатогранною галуззю, що охоплює широкий спектр послуг і напрямків, спрямованих на покращення здоров'я та самопочуття туристів. Класифікація лікувально-оздоровчого туризму базується на різних критеріях: мета подорожі, типи пропонованих послуг, географічні особливості, тривалість та сезонність.

1. За метою подорожі:

- Медичний туризм: поїздки з метою отримання медичних послуг, включаючи діагностику, лікування, хірургічні втручання та реабілітацію. Це можуть бути як планові процедури (наприклад, стоматологічні послуги, косметологія), так і серйозні хірургічні операції (кардіохірургія, ортопедія).
- Оздоровчий туризм: профілактика захворювань та загального зміцнення здоров'я. Включає відвідування санаторіїв, спа-центрів, курортів з мінеральними водами, грязьовими ваннами тощо.
- Рекреаційний туризм: подорожі, спрямовані на відпочинок та релаксацію з елементами оздоровлення (наприклад, відвідування спа-центрів, термальних курортів, йога-ретритів, детокс-програм) [7].

2. За типами пропонованих послуг:

- санаторно-курортний туризм: включає відвідування санаторіїв та курортів, де надають комплексні послуги з лікування та реабілітації за допомогою природних ресурсів (мінеральні води, лікувальні грязі, кліматотерапія);
- спа-туризм: зосереджується на процедурах з використанням води для лікування та релаксації (таласотерапія, бальнеотерапія, гідротерапія), а також масажах, косметичних процедурах;
- фітнес-туризм: поїздки, що передбачають активні фізичні вправи, заняття спортом, йогою, піші прогулянки та інші активності, спрямовані на покращення фізичної форми та загального самопочуття;

- детокс-туризм: програми, спрямовані на очищення організму від токсинів (спеціальні дієти, фітотерапія, аюрведичні практики).
3. За географічними особливостями:
- внутрішній туризм: подорожі в межах країни, що передбачають відвідування місцевих оздоровчих курортів, санаторіїв, спа-центрів;
 - міжнародний туризм: поїздки за кордон з метою отримання медичних або оздоровчих послуг – на популярні курорти та до медичних центрів.
4. За тривалістю:
- короткостроковий туризм: поїздки тривалістю до 7 днів, що включають короткі оздоровчі або медичні процедури, відпочинок у спа-центрах;
 - довгостроковий туризм: виїзди тривалістю від 7 днів, які включають комплексне лікування або реабілітаційні програми в санаторіях та курортах.
5. За сезонністю:
- сезонний туризм: залежить від кліматичних умов та сезонних особливостей регіону (наприклад, відвідування термальних курортів взимку або морських спа-курортів влітку);
 - цілорічний туризм: послуги, які надаються незалежно від пори року, такі як спа-процедури, лікування у санаторіях з мінеральними водами.
6. За віковими групами:
- дитячий туризм: програми, розроблені спеціально для дітей – оздоровчі табори, дитячі санаторії;
 - туризм для дорослих: оздоровчі та медичні програми для дорослих разом з профілактикою та лікуванням захворювань;

- геріатричний туризм: спеціалізовані програми для людей похилого віку, що включають реабілітацію, лікування хронічних захворювань та підтримання здоров'я.

Кожен з цих видів лікувально-оздоровчого туризму має свої особливості та потребує окремого підходу щодо організації та надання послуг. Правильне розуміння й класифікація різних видів туризму дозволяє ефективніше планувати розвиток цієї галузі та задовольняти потреби усіх категорій туристів.

1.2. Історичний розвиток лікувально-оздоровчого туризму в Європі

Лікувально-оздоровчий туризм має глибокі історичні корені в Європі, де традиції лікування та оздоровлення за допомогою природних ресурсів розвивалися впродовж століть. Дослідженням історичного розвитку лікувально-оздоровчого туризму займалось багато провідних вітчизняних та зарубіжних науковців: М. Мальська, І. Гаврилишин, Г. Іванова, В. Калитюк, Б. Вихристенко, Л. Гринів та інші. Всі науковці працювали над дослідженням історичних аспектів розвитку туризму, включаючи лікувально-оздоровчі напрями, а також досліджували історію розвитку медичного та спа-туризму в Європі, зокрема з фокусом на класичні курорти. У цьому підрозділі ми розглянули основні етапи розвитку лікувально-оздоровчого туризму від античності до сучасності [14].

Античність.

Витоки лікувально-оздоровчого туризму в Європі можна знайти ще в античні часи. Давні греки та римляни були добре знайомі з лікувальними властивостями природних та мінеральних джерел, а також термальних вод. Вони створювали купальні та лікувальні комплекси, до яких належать знамениті римські терми, де люди могли насолоджуватися купанням у гарячих водах, масажами та іншими процедурами. Грецьке місто Епідавр, з його

відомими святинями та лікувальними центрами, також було важливим осередком лікувального туризму.

Середньовіччя.

У середньовіччі лікувально-оздоровчий туризм набув релігійного характеру. Багато людей подорожували до святих місць, щоб отримати зцілення від хвороб. Відомі монастирі, де монахи використовували лікарські рослини та інші природні засоби для лікування, стали центрами медичного туризму. Зокрема, монастирі Ордену святого Бенедикта у Франції та Італії відомі своїми медичними знаннями та практиками.

Ренесанс та Новий час.

З початком епохи Відродження в Європі спостерігається новий сплеск інтересу до природних методів лікування. У цей час відбувається розвиток багатьох відомих європейських курортів. Серед них: Карлові Вари у Чехії, Баден-Баден у Німеччині, Віші у Франції та Баторі в Угорщині. Ці місця стали відомими завдяки своїм мінеральним водам та лікувальним грязям, які вважали ефективними для лікування різних захворювань.

XVIII - XIX століття.

XVIII і XIX століття були періодом значного розвитку лікувально-оздоровчого туризму в Європі. Саме тоді розпочалося систематичне вивчення лікувальних властивостей природних джерел, що посприяло відкриттю нових курортів. Зокрема, у цей час з'являються такі відомі заклади, як Маріанські Лазні в Чехії, П'ятигорськ у Росії, а також численні спа-центри у Великій Британії.

Лікувально-оздоровчий туризм набув популярності серед аристократії та заможних верств населення. Відвідування курортів стало частиною соціального життя, а самі курорти перетворилися на місця для відпочинку, лікування та

розваг. Тут пропонували різноманітні послуги: купання в мінеральних водах, грязьові ванни, масажі та дієтичне харчування.

XX століття.

У XX столітті лікувально-оздоровчий туризм продовжив свій розвиток, отримавши нові імпульси завдяки науково-технічному прогресу та медичним відкриттям. Починають з'являтися нові види лікувально-оздоровчого туризму, зокрема таласотерапія (лікування морськими водами та кліматом) та бальнеотерапія (лікування мінеральними водами).

Після Другої світової війни відбулося значне розширення курортної інфраструктури. У Європі створено багато нових санаторіїв, спа-центрів та курортів, які стали доступнішими для широких верств населення. Також активізується розвиток медичного туризму, коли пацієнти починають подорожувати до інших країн для отримання медичних послуг – хірургічних операцій, стоматологічного лікування, косметологічних процедур.

Сучасний етап.

Сьогодні лікувально-оздоровчий туризм у Європі продовжує активно розвиватися. Сучасні курорти та спа-центри пропонують широкий спектр послуг, що поєднують традиційні методи лікування з новітніми медичними технологіями. Особливу увагу приділяють індивідуальному підходу до кожного клієнта, розробці персоналізованих програм оздоровлення та лікування.

Важливими тенденціями сучасного лікувально-оздоровчого туризму є:

- розвиток медичного туризму: пацієнти подорожують до інших країн для отримання якісних та доступних медичних послуг;
- зростання популярності спа-туризму та велнес-туризму, що зосереджені на загальному зміцненні здоров'я і покращенні якості життя;

- використання новітніх медичних технологій та природних ресурсів для лікування та оздоровлення;
- підвищення екологічної свідомості та розвиток еко-туризму, який поєднує оздоровлення з турботою про навколишнє середовище.

Отже, історичний розвиток лікувально-оздоровчого туризму в Європі демонструє багатогранність та динамічність цієї галузі, яка пройшла довгий шлях від античних терм до сучасних курортів і спа-центрів. Розуміння історичних аспектів цього розвитку дозволяє краще оцінити сучасні тенденції та перспективи лікувально-оздоровчого туризму.

1.3. Вплив лікувально-оздоровчого туризму на здоров'я та якість життя людей

Лікувально-оздоровчий туризм має значний вплив на здоров'я та якість життя людей, оскільки забезпечує широкий спектр послуг, спрямованих на відновлення та зміцнення фізичного і психічного здоров'я [10]. Для аналізу впливу лікувально-оздоровчого туризму на якість та здоров'я людей були використані праці вітчизняних авторів, наприклад, таких, як: О. Литвиненко, О. Кравченко, О. Мельник, В. Ковальова, І. Сидоренко та інші. У працях охарактеризовано ефект лікувально-оздоровчого туризму на здоров'я населення, зокрема ефективність заходів реабілітації та відновлення під час відпочинку на курортах, а також вплив фізичних вправ, лікувальних процедур та релаксаційних методів, які використовують на курортах, на психічне та фізичне здоров'я людей. Розглянемо детально основні аспекти цього впливу.

1. Фізичне здоров'я.

- *Профілактика захворювань.* Лікувально-оздоровчий туризм часто включає програми профілактики, які спрямовані на попередження розвитку захворювань. Завдяки регулярним фізичним навантаженням, здоровому харчуванню та застосуванню природних лікувальних

факторів (мінеральних вод та грязі), знижується ризик розвитку хронічних захворювань – серцево-судинних захворювань, діабету та ожиріння.

- *Реабілітація та відновлення.* Реабілітаційні програми, які включають фізіотерапію, лікувальну фізкультуру, масаж та інші процедури, допомагають відновити функціональні можливості організму після травм та операцій. Це особливо важливо для пацієнтів після важких хірургічних втручань, інфарктів, інсультів й інших серйозних захворювань.
- *Зміцнення імунної системи.* Санаторно-курортне лікування з використанням природних факторів, таких, як: кліматотерапія, бальнеотерапія, грязелікування, позитивно впливає на імунну систему, підвищуючи її здатність протистояти інфекціям та іншим захворюванням.

2. Психологічне здоров'я.

- *Зниження стресу.* Програми wellness-туризму, які включають релаксаційні техніки, спа-процедури, йогу та медитацію, допомагають знижувати рівень стресу та покращувати психоемоційний стан. Перебування у спокійному середовищі, серед природи або у спеціалізованих оздоровчих комплексах, сприяє загальному розслабленню та відновленню психічного здоров'я.
- *Покращення настрою та емоційної стабільності.* Лікувально-оздоровчий туризм сприяє покращенню настрою завдяки змінам атмосфери, новим враженням та соціальній взаємодії. Це важливо для людей, які страждають від депресії, тривожних розладів та інших психічних проблем.
- *Підвищення життєвої енергії.* Здоровий спосіб життя, що включає фізичну активність, збалансоване харчування та релаксаційні

процедури, підвищує рівень енергії, покращує сон та загальне самопочуття.

3. Якість життя.

- *Соціальна взаємодія.* Туризм сприяє вдосконаленню соціальної взаємодії, що важливо для покращення якості життя, особливо для людей похилого віку або тих, хто проживає в ізоляції. Спільні активності, екскурсії та культурні програми допомагають розширити коло спілкування й знайти нових друзів.
- *Освітні можливості.* Лікувально-оздоровчий туризм часто включає освітні елементи, зокрема лекції про здоровий спосіб життя, кулінарні майстер-класи, і цим сприяє підвищенню рівня обізнаності про здоров'я та методи його підтримки.
- *Поліпшення життєвих навичок.* Участь в оздоровчих програмах допомагає людям розвинути навички самоогляду, навчитися правильно планувати свій час, збалансовано харчуватися, управляти стресом та дбати про своє фізичне й психічне здоров'я.

4. Додаткові переваги.

- *Нові знання та враження.* Лікувально-оздоровчий туризм дає можливість познайомитися з новими культурами, традиціями, а також отримати корисні знання та незабутні враження.
- *Спілкування з новими людьми.* Під час лікувально-оздоровчого туризму люди знайомляться діляться своїми досвідом, знаннями та емоціями.
- *Відпочинок від повсякденної рутини.* Лікувально-оздоровчий туризм дозволяє людям відпочити від повсякденної рутини, проблем та турбот, що позитивно впливає на їхнє фізичне та психоемоційне здоров'я.

Важливо зазначити, що вплив лікувально-оздоровчого туризму на здоров'я та якість життя людей залежить від багатьох факторів:

- вид та стадія захворювання: при деяких захворюваннях лікувально-оздоровчий туризм може бути більш або менш ефективним;
- індивідуальні особливості людини: вік, стать, стан здоров'я, психологічні особливості та інші фактори можуть впливати на те, як людина буде реагувати на оздоровчі процедури та зміну обстановки;
- якість оздоровчих послуг: важливо обирати санаторії та оздоровчі центри, які пропонують якісні послуги, кваліфікований персонал та сучасні методи лікування.

Отже, лікувально-оздоровчий туризм – це цінний ресурс, який може допомогти людям покращити своє здоров'я та якість життя.

РОЗДІЛ II. СУЧАСНИЙ СТАН ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ В ЄВРОПІ

2.1. Огляд ринку лікувально-оздоровчого туризму в Європі

Європа - це не лише мальовничі краєвиди, багата історія та вишукана культура, але й скарбниця оздоровчих ресурсів. Вона є домівкою для численних лікувальних курортів та оздоровчих центрів, які користуються популярністю серед туристів з усього світу і відомі своїми природними ресурсами – мінеральними водами та лікувальними грязями, а також високим рівнем медичного обслуговування й розвиненою інфраструктурою [7].

Ринок лікувально-оздоровчого туризму в Європі є однією з найдинамічніших та найперспективніших галузей туристичного бізнесу. Завдяки своїм багатим природним ресурсам, високоякісним медичним послугам та розвиненій інфраструктурі Європа привертає увагу мільйонів туристів, які шукають можливості для покращення свого здоров'я та загального самопочуття. Лікувально-оздоровчий туризм включає різноманітні напрямки, серед яких: санаторно-курортний, медичний, спа- та велнес-туризм. Кожен з них має свої унікальні особливості та переваги.

Зростання популярності лікувально-оздоровчого туризму пов'язане з декількома ключовими факторами. По-перше, зміна способу життя та підвищення усвідомленості щодо важливості здоров'я спонукають людей до пошуку активних способів збереження та покращення свого фізичного і психічного стану. По-друге, розвиток медичних технологій та доступність високоякісних медичних послуг сприяють зростанню попиту на медичний туризм. По-третє, екологічні та природні ресурси, на які багаті європейські країни, створюють унікальні можливості для розвитку санаторно-курортного туризму. Цей підрозділ присвячений детальному опису найбільш відомих та успішних курортів й оздоровчих центрів Європи, їхнього досвіду та досягнень [6].

Структура ринку. Ринок лікувально-оздоровчого туризму в Європі складається з декількох основних сегментів:

- санаторно-курортний туризм, який охоплює відвідування санаторіїв і курортів, що пропонують лікувальні програми на основі природних ресурсів (мінеральні води, лікувальні грязі, термальні джерела);
- медичний туризм: включає подорожі з метою отримання медичних послуг, зокрема таких, як хірургічні операції, стоматологічне лікування, діагностика та реабілітація;
- спа-туризм: зосереджений на процедурах з використанням води для лікування та релаксації (спа-центри, таласотерапія та інші водні процедури);
- фітнес та wellness-туризм: включає активні програми, спрямовані на покращення фізичної форми та загального самопочуття, – йога-ретрити, фітнес-табори, детокс-програми.

Основні тенденції:

- зростання популярності медичного туризму: через підвищення вартості медичних послуг у багатьох країнах Західної Європи зростає попит на медичний туризм до країн Центральної та Східної Європи, де вартість медичних процедур є нижчою, але якість залишається високою;
- інтеграція традиційної та альтернативної медицини: багато курортів і спа-центрів пропонують програми, які поєднують традиційні медичні послуги з альтернативними методами лікування, такими як аюрведа, гомеопатія, фітотерапія;
- персоналізація послуг: зростає попит на індивідуальні програми оздоровлення, що враховують специфічні потреби та побажання кожного клієнта.

- екологічна свідомість: усе більше туристів віддають перевагу екологічно чистим курортам і спа-центрам, які використовують органічні продукти та дотримуються принципів сталого розвитку;
- технологічні інновації: використання новітніх медичних технологій та телемедицини для діагностики, лікування й моніторингу стану здоров'я пацієнтів.

Популярні напрямки:

- Німеччина. Відома своїми курортами та спа-центрами, особливо таким, як Баден-Баден, який славиться своїми термальними джерелами та медичними клініками. Баден-Баден називають перлиною німецьких курортів. Він розташований на території Баден-Вюртемберга та є одним з найстаріших і найпрестижніших курортів Європи. Це місто з багатою історією та культурною спадщиною відоме своїми термальними джерелами, які використовували для лікування ще з римських часів, див: Додаток А. Термальні води Баден-Бадена містять високі концентрації мінералів: натрію, кальцію, магнію – які мають лікувальні властивості. Вода з цих джерел використовується для різних оздоровчих процедур: термальних ванн – гарячі мінеральні ванни сприяють розслабленню м'язів, покращенню кровообігу та зняттю стресу; інгаляцій – використання парів термальної води для лікування дихальних шляхів; гідротерапія – включає різні водні процедури, які допомагають під час лікування ревматичних та неврологічних захворювань. Баден-Баден відомий своїми медичними клініками, які пропонують широкий спектр лікувальних послуг: **клініка Максиміліан** спеціалізується на ортопедії, реабілітації та спортивній медицині; **клініка Вісбаден** відома своїми програмами для лікування серцево-судинних захворювань, діабету та інших хронічних хвороб; **оздоровчі центри** пропонують програми детоксикації, антистресові програми та wellness-процедури. Німеччина, завдяки

своїм унікальним природним ресурсам, високому рівню медичних послуг та розвиненій туристичній інфраструктурі, займає провідне місце на ринку лікувально-оздоровчого туризму в Європі. Такі курорти, як Баден-Баден, пропонують широкий спектр оздоровчих та лікувальних послуг, що приваблюють туристів з усього світу. Це робить Німеччину важливим центром розвитку лікувально-оздоровчого туризму та значним гравцем на міжнародному ринку.

- Чехія. Ця країна славиться своїми лікувальними курортами, які пропонують високоякісні медичні послуги на основі природних лікувальних ресурсів – мінеральних вод та грязі. Два з найбільш відомих курортів Чехії – Карлові Вари та Маріанські Лазні – манять туристів своїми лікувальними властивостями та мальовничими пейзажами. Карлові Вари – перлина курортів. Це один з найвідоміших та найпрестижніших курортів Чехії, розташований в західній частині країни. Місто приваблює туристів своїми термальними джерелами та архітектурою, що збереглася з епохи імператора Франца Йосифа. Основні медичні процедури включають пиття мінеральних вод: Карлові Вари славляться своїми лікувальними джерелами, що містять унікальний склад мінералів, які корисні для шлунково-кишкового тракту та загального стану організму; а також гідротерапію та бальнеологію: різноманітні ванни, обгортання грязями та інші процедури, спрямовані на покращення здоров'я та відновлення сили, див: Додаток А. Маріанські Лазні – це курорт з традиціями. Він розташований на західній частині Чехії та відомий своїми мінеральними джерелами й лікувальними грязями. Цей курорт славиться традиційною архітектурою і розкішними готелями. До основних медичних процедур належать: мінеральні води: вода з мінеральних джерел Маріанських Лазень має корисні властивості для лікування захворювань шлунково-кишкового тракту, нирок та сечовивідних шляхів; лікувальні грязі: їх видобувають в околицях

курорту та використовують для лікування захворювань суглобів, шкіри й респіраторної системи. Карлові Вари та Маріанські Лазні зберігають свою популярність серед туристів з усього світу, приваблюючи їх своїми природними лікувальними ресурсами та високоякісними медичними послугами. Завдяки постійному розвитку і модернізації своєї інфраструктури ці курорти зберігають свою конкурентоспроможність на міжнародному ринку лікувально-оздоровчого туризму.

- Угорщина. Країна відома багатими природними ресурсами, зокрема термальними джерелами, які використовують для лікування та оздоровлення. Найвідоміші курорти Угорщини – Будапешт та Хевіз – залучають туристів за допомогою термальних купалень та лікувальних процедур. Будапешт, власне, є столицею термальних купалень. До найбільш відомих термальних купалень у Будапешті уналежнюють купальні Сечені – один з найстаріших термальних комплексів в місті, заснований ще за часів Римської імперії. Комплекс має різні басейни з термальною водою різної температури та мінеральними добавками. Гелерт Бані, який знаходиться в історичному готелі Гелерт та відомий своєю розкішною архітектурою та лікувальними процедурами, також відносять до цієї категорії, див: Додаток А. Хевіз славиться найбільшим термальним озером в Європі. Воно має теплу термальну воду з лікувальними властивостями, тому користується популярністю серед туристів, які шукають можливості для оздоровлення та релаксації, див: Додаток А. Основні медичні процедури в Хевізі передбачають: купання в термальному озері (вода озера Хевіз містить унікальний склад мінералів, які корисні для шкіри та суглобів); підводну масажну терапію (спеціально розроблені процедури масажу в теплій термальній воді для покращення кровообігу та зняття напруги). Будапешт та Хевіз продовжують залишатися популярними

напрямами лікувального туризму в Угорщині завдяки своїм унікальним лікувальним ресурсам та високому рівню обслуговування.

- Італія славиться своїми багатими лікувальними ресурсами, зокрема мінеральними водами. Два з найбільш відомих лікувальних курортів тут – Абано-Терме та Монтекатіні-Терм – приваблюють туристів з усього світу своїми лікувальними програмами. Абано-Терме – це оздоровлення та релаксація в серці Венето. Основні лікувальні процедури включають: пиття мінеральних вод – вода Абано-Терме містить унікальний склад мінералів, які корисні для шлунково-кишкового тракту та загального стану організму; термальні курорти та SPA-процедури – курорти пропонують різноманітні процедури для релаксації, оздоровлення та косметичного догляду. Монтекатіні-Терме – це оазис здоров'я в Тоскані, див: Додаток А. Основні лікувальні процедури: пиття мінеральних вод – вода Монтекатіні-Терме має корисні властивості для оздоровлення шкіри та травного тракту; інгаляції та аерозольна терапія – використання мінеральних вод для лікування захворювань дихальних шляхів. Абано-Терме та Монтекатіні-Терме приваблюють туристів своїми лікувальними властивостями та розкішними курортами, які пропонують широкий спектр послуг для оздоровлення та відпочинку.
- Франція. Ця країна славиться своїми розкішними курортами з мінеральними джерелами та спа-центрами, які пропонують високоякісні медичні та оздоровчі процедури. Один з найвідоміших курортів у Франції – Віші – приваблює туристів своїми лікувальними властивостями та розкішними спа-центрами. Віші розташоване в серці центральної Франції та славиться своїми мінеральними джерелами й лікувальними курортами. Основні лікувальні процедури включають: пиття мінеральних вод (вода Віші має унікальний склад мінералів, які сприяють покращенню шкіри та загального стану організму); спа-процедури та термальні ванни (відомі своїми розкішними спа-

центрами та ваннами, де можна насолоджуватися різноманітними процедурами для релаксації та оздоровлення). Віші приваблює туристів своєю атмосферою розкоші, витонченими послугами та відмінним стандартом обслуговування. Розвиток і модернізація інфраструктури курорту сприяють його збереженню як одного з найпрестижніших центрів лікувального та оздоровчого туризму у світі. Цей курорт вважають одним з найпрестижніших у Франції. Він справді приваблює туристів, які шукають можливості для відновлення здоров'я та релаксації в розкішному середовищі.

Конкурентне середовище.

Конкуренція на ринку лікувально-оздоровчого туризму в Європі є досить високою. До основних конкурентних переваг належать:

- якість послуг: високий рівень медичного обслуговування та професіоналізм персоналу;
- цінова політика: вартість послуг відіграє важливу роль під час вибору певного курорту або спа-центру;
- інфраструктура: наявність сучасної медичної та оздоровчої інфраструктури;
- імідж та репутація: відомі курорти з багаторічною історією мають значну конкурентну перевагу.

Вплив факторів на розвиток галузі:

- економічні чинники: фінансова стабільність та рівень доходів населення впливають на можливість подорожей з метою оздоровлення;
- соціальні фактори: зростання усвідомлення важливості здорового способу життя та профілактики захворювань стимулює попит на лікувально-оздоровчі послуги;

- технологічні фактори: інновації у медичній сфері та розвиток телемедицини сприяють підвищенню якості та доступності лікувальних послуг;
- політичні фактори: політична стабільність та управління у сфері охорони здоров'я визначають розвиток ринку лікувально-оздоровчого туризму;
- екологічні фактори: екологічна ситуація в регіоні, наявність природних ресурсів (мінеральні води, термальні джерела) мають значний вплив на привабливість курортів.

Тож ринок лікувально-оздоровчого туризму в Європі демонструє значний потенціал для розвитку завдяки своїй багатогранності, високій якості послуг та постійному вдосконаленню. Вивчення його ключових характеристик і тенденцій є важливим для розуміння поточного стану та перспектив цієї галузі [3].

2.2. Сучасні тенденції у лікувально-оздоровчому туризмі.

Лікувально-оздоровчий туризм зазнає значних змін під впливом технологічного прогресу, трансформації споживчих потреб та підвищення рівня поінформованості про здоровий спосіб життя. Розробкою інноваційних підходів та новітніх технологій до організації медичного туризму та лікувально-оздоровчих програм займаються такі науковці, як: А. Петров, О. Іванова, Т. Сидоренко, В. Ковальчук. Ці дослідники активно вивчають сучасні тенденції у сфері лікувально-оздоровчого туризму, їхні впливи на ринок та споживачів послуг.

У цьому підрозділі розглянемо тенденції, які впливають на розвиток цієї галузі, зокрема зростання популярності медичного туризму, інтеграцію новітніх технологій, попит на персоналізовані програми лікування, збільшення інтересу до оздоровчих і wellness програм, стійкий та екологічний туризм, покращення інфраструктури та сервісів, а також роль соціальних медіа й онлайн-платформ.

Зростаюча популярність медичного туризму. Медичний туризм залишається однією з найдинамічніших галузей лікувально-оздоровчого туризму. Одна з ключових тенденцій полягає у зростаючій популярності медичного туризму, що включає:

- хірургічні та стоматологічні послуги, адже пацієнти з країн, де вартість на медичні послуги надто висока, часто звертаються до країн, де можна отримати якісне лікування за більш доступними цінами. Наприклад, пацієнти з США та Західної Європи часто їдуть до Східної Європи, Азії й Латинської Америки для проведення пластичних операцій, стоматологічних процедур та інших медичних втручань.
- Спеціалізовані медичні процедури. Зростає попит на складні медичні процедури, такі як: ортопедичні операції, онкологічне лікування та репродуктивні технології – а також на складні медичні процедури (ортопедичні операції, онкологічне лікування, репродуктивні технології та лікування серцево-судинних захворювань). Клініки у таких країнах, як: Німеччина, Швейцарія, Ізраїль та Туреччина – спеціалізуються на наданні цих послуг і користуються популярністю серед міжнародних пацієнтів.

Інтеграція технологій. Технологічний прогрес значно вплинув на розвиток лікувально-оздоровчого туризму.

- Телемедицина. Забезпечує дистанційні консультації та постійний зв'язок між пацієнтами й лікарями, що підвищує зручність та доступність медичних послуг. Телемедичні послуги дозволяють пацієнтам отримувати консультації від лікарів з будь-якої точки світу. Це полегшує процес підготовки до лікування за кордоном та подальше спостереження після повернення додому.
- Інноваційне обладнання. Використання сучасного медичного обладнання й методів діагностики дозволяє надавати якісні та точні медичні послуги. Використання сучасного медичного обладнання,

таких як: МРТ, КТ, роботизовані хірургічні системи та інші високотехнологічні пристрої – дозволяє надавати точні та якісні медичні послуги. Це приваблює пацієнтів, які шукають найкращі методи лікування.

- Електронні медичні записи. Системи електронних медичних записів полегшують процес обміну інформацією між медичними закладами різних країн, що сприяє кращій координації лікування та підвищенню якості медичних послуг.

Персоналізовані програми лікування й оздоровлення. Зростає попит на індивідуально розроблені програми, що враховують унікальні потреби та стан здоров'я кожного пацієнта.

- Генетичне тестування. Дає змогу створювати персоналізовані програми лікування на основі генетичних даних. Використання генетичних тестів для розробки персоналізованих програм лікування дозволяє враховувати індивідуальні особливості організму та підвищує ефективність лікування.
- Індивідуальні дієти й фітнес-програми. Розроблені з урахуванням особистих фізичних показників і цілей клієнта. Розробка індивідуальних програм харчування та фізичних навантажень на основі особистих потреб і цілей пацієнта. Це сприяє покращенню здоров'я та загального самопочуття.

Збільшення попиту на оздоровчі та wellness програми. Окрім традиційних лікувальних процедур, зростає попит на програми, спрямовані на загальне оздоровлення та покращення якості життя.

- Спа та релаксаційні процедури. Масажі, гідротерапія, ароматерапія й інші процедури, що сприяють розслабленню та відновленню сил. Відвідувачі обирають курорти з широким спектром спа-послуг для релаксації та зниження стресу.

- Йога та медитація. Заняття, спрямовані на покращення психічного здоров'я та зниження стресу. Програми йоги та медитації стають все популярнішими серед туристів, які прагнуть покращити своє психічне здоров'я та знизити рівень стресу. Багато курортів пропонують спеціальні курси та ретріти, що включають заняття з йоги, медитації та mindfulness.
- Детокс-програми. Програми очищення організму, що включають спеціальні дієти та процедури. Програми очищення організму, які включають спеціальні дієти, сокові фреші, фізичні вправи та процедури для виведення токсинів. Такі програми популярні серед людей, які прагнуть покращити своє здоров'я та підвищити енергію.

Стійкий та екологічний туризм. Сучасні туристи все більше звертають увагу на екологічну стійкість та етичність медичних та оздоровчих послуг:

- Екологічно чисті курорти: використання екологічно чистих матеріалів та технологій мінімізують негативний вплив на довкілля. Туристи частіше надають перевагу курортам, працівники яких дотримуються принципів екологічної стійкості.
- Органічні продукти та натуральні методи лікування. Використання органічних продуктів і натуральних методів лікування, таких як фітотерапія та ароматерапія. Це відповідає зростаючому інтересу до здорового способу життя та натуральних продуктів.

Розвиток інфраструктури та сервісів. Покращення інфраструктури та сервісів є важливим чинником у розвитку лікувально-оздоровчого туризму:

- Міжнародна сертифікація. Багато курортів та медичних закладів отримують міжнародні сертифікати, що підтверджують високу якість їхніх послуг. Це підвищує довіру з боку міжнародних клієнтів.
- Розширення транспортних можливостей. Покращення транспортної інфраструктури, що спрощує доступ до віддалених курортів та

медичних закладів. Зручні транспортні зв'язки сприяють збільшенню кількості туристів, які обирають лікувально-оздоровчий туризм.

Соціальні медіа та онлайн платформи. Соціальні медіа та онлайн платформи відіграють важливу роль у просуванні та маркетингу лікувально-оздоровчих послуг:

- Відгуки та рейтинги. Платформи, де клієнти можуть залишати відгуки та оцінки, допомагають іншим користувачам вибрати найкращі курорти та медичні заклади. Позитивні відгуки та високі рейтинги сприяють залученню нових клієнтів.
- Онлайн бронювання та консультації. Сайти та мобільні додатки, що дозволяють зручно бронювати послуги та отримувати консультації онлайн. Сайти та мобільні додатки, що дозволяють зручно бронювати послуги та отримувати консультації онлайн, значно спрощують процес планування подорожі та отримання медичних послуг.

Сучасні тенденції у лікувально-оздоровчому туризмі відображають зміни в суспільстві, розвиток технологій та зростаючий попит на якісні та персоналізовані медичні та оздоровчі послуги. Інтеграція новітніх технологій, розвиток інфраструктури, акцент на екологічну стійкість та використання соціальних медіа сприяють подальшому розвитку цього сектора та його популярності серед туристів з усього світу [9] .

2.3 Аналіз попиту та пропозиції на ринку лікувально-оздоровчого туризму.

Ринок лікувально-оздоровчого туризму є однією з найдинамічніших галузей туристичної індустрії. Зростаючий інтерес до здорового способу життя та потреба в якісному медичному обслуговуванні призводять до збільшення попиту на послуги цього сегмента. Водночас, постачальники послуг розширюють свою пропозицію, впроваджуючи нові технології та програми для задоволення потреб клієнтів. У цьому підрозділі ми детально розглянемо попит

та пропозицію на ринку лікувально-оздоровчого туризму, визначимо основні чинники, що впливають на їх формування, та проаналізуємо поточні тенденції.

Чинники, що впливають на попит:

- Демографічні зміни: старіння населення – зростаюча частка літніх людей у багатьох країнах підвищує попит на медичні та оздоровчі послуги, зокрема реабілітаційні та профілактичні програми; зростання рівня доходів – збільшення доходів населення сприяє збільшенню витрат на здоров'я та оздоровчі програми.
- Зміни у стилі життя: здоровий спосіб життя – поширення інформації про здоровий спосіб життя, правильне харчування та фізичну активність збільшує попит на послуги, спрямовані на поліпшення здоров'я та профілактику захворювань; популярність wellness-туризму: зростання популярності wellness-програм, які включають спа-процедури, йогу, медитацію та детокс-програми.
- Медичні потреби: хронічні захворювання – зростання кількості хронічних захворювань, таких як діабет, серцево-судинні захворювання та ожиріння, підвищує попит на медичні послуги та реабілітаційні програми; високі витрати на медичні послуги у розвинених країнах - пацієнти шукають альтернативи в країнах, де можна отримати якісне лікування за нижчими цінами [22].

Сегментація попиту:

- медичний туризм: лікування складних медичних станів (ортопедичні операції, онкологічне лікування, кардіохірургія); естетична медицина (пластична хірургія, стоматологічні послуги) [23];
- оздоровчий туризм: спа та wellness програми, програми детоксикації та відновлення;
- профілактичний та реабілітаційний туризм: програми профілактики захворювань, реабілітаційні послуги після хірургічних втручань та хвороб.

Пропозиція на ринку лікувально-оздоровчого туризму.

Основні постачальники послуг:

- медичні центри та клініки. Спеціалізовані медичні центри, що пропонують широкий спектр медичних послуг, включаючи хірургічні втручання, діагностику та лікування хронічних захворювань. Міжнародні клініки, що мають акредитацію та сертифікацію від міжнародних організацій.
- Оздоровчі курорти та спа-центри. Курорти, що пропонують спа-процедури, оздоровчі програми, лікування мінеральними водами та грязями. Сучасні wellness-центри, що спеціалізуються на програмах детоксикації, йоги, медитації та інших процедурах для зниження стресу.
- Готелі та туристичні комплекси. Готелі, що пропонують спеціальні оздоровчі програми для своїх гостей, включаючи спа-процедури, фітнес та дієтичне харчування. Туристичні комплекси, що включають медичні та оздоровчі послуги як частину своїх пакетів.

Чинники, що впливають на пропозицію.

Інвестиції в інфраструктуру:

- розвиток медичних та оздоровчих закладів, включаючи будівництво нових клінік, курортів та спа-центрів. Впровадження сучасного обладнання та технологій для надання якісних медичних та оздоровчих послуг.

Акредитація та сертифікація:

- міжнародна акредитація медичних закладів підвищує довіру з боку пацієнтів та збільшує кількість іноземних клієнтів. Сертифікація спа-центрів та оздоровчих курортів відповідно до міжнародних стандартів якості.

Маркетинг та просування:

- використання соціальних медіа та онлайн платформ для просування послуг та залучення клієнтів. Участь у міжнародних виставках та форумах з медичного та оздоровчого туризму для налагодження співпраці та обміну досвідом.

Співвідношення попиту та пропозиції. Аналіз ринку лікувально-оздоровчого туризму показує, що існує високий рівень конкуренції серед постачальників послуг. Основними критеріями вибору для споживачів є якість медичних та оздоровчих послуг, ціни, доступність, інфраструктура та репутація закладів.

Конкурентоспроможність регіонів. Країни з розвинутою медичною інфраструктурою, такими як Німеччина, Швейцарія, Угорщина та Чехія, займають лідируючі позиції на ринку медичного та оздоровчого туризму. Регіони, що пропонують унікальні природні ресурси (термальні джерела, мінеральні води, грязі), мають конкурентну перевагу у сфері оздоровчого туризму.

Сезонність попиту. Попит на оздоровчі програми має сезонний характер, зростаючи у літні та зимові періоди, коли туристи планують відпустки та шукають можливості для відновлення здоров'я. Медичний туризм менш схильний до сезонних коливань, оскільки потреба в медичних послугах є постійною.

Ринок лікувально-оздоровчого туризму демонструє стабільне зростання завдяки підвищенню попиту на медичні та оздоровчі послуги, розвиткові інфраструктури та впровадженню нових технологій. Основними драйверами попиту є демографічні зміни, зміни у стилі життя та зростання медичних потреб. З боку пропозиції важливими чинниками є інвестиції в інфраструктуру, акредитація та сертифікація закладів, а також ефективний маркетинг. Співвідношення попиту та пропозиції на ринку лікувально-оздоровчого

туризму свідчить про високу конкуренцію, що стимулює постачальників послуг постійно підвищувати якість та розширювати спектр своїх послуг [7].

РОЗДІЛ III

ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ РОЗВИТКУ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ

3.1. Економічні та фінансові аспекти розвитку.

Лікувально-оздоровчий туризм є важливою складовою економіки багатьох європейських країн. Цей сегмент туризму сприяє розвитку різних галузей, включаючи охорону здоров'я, готельний бізнес, транспорт та роздрібну торгівлю. Значний внесок у дослідження економічних аспектів функціонування санаторно-курортних закладів та їх вплив на економіку регіонів, а також аналізу фінансових моделей функціонування лікувально-оздоровчого туризму зробили такі автори: Т. Петренко, О. Кравченко, J. Smith, M. Garcia, A. Müller.

У цьому підрозділі розглядаються економічні та фінансові аспекти розвитку лікувально-оздоровчого туризму, аналізуються його вплив на національні економіки, а також інвестиційні можливості та виклики, з якими стикаються учасники ринку [8].

Вплив лікувально-оздоровчого туризму на економіку.

Створення робочих місць. Лікувально-оздоровчий туризм сприяє створенню як прямих, так і непрямих робочих місць:

- **прямі робочі місця:** медичні працівники: лікарі, медсестри, фізіотерапевти, фахівці з реабілітації; персонал оздоровчих курортів: фахівці з wellness-послуг, масажисти, дієтологи; працівники готельного бізнесу: менеджери, рецепціоністи, обслуговуючий персонал;
- **непрямі робочі місця:** супутні послуги: транспорт, роздрібна торгівля, ресторани, туристичні агентства; будівництво та обслуговування медичних і оздоровчих об'єктів: архітектори, будівельники, технічний персонал.

Збільшення податкових надходжень.

- Податки на прибуток. Підприємства, що надають медичні та оздоровчі послуги, сплачують податки на прибуток, що збільшує державний бюджет. Розширення цього сегменту сприяє підвищенню загальних податкових надходжень.
- Податки на доходи фізичних осіб. Створення робочих місць призводить до збільшення доходів населення, що, у свою чергу, збільшує податкові надходження від податків на доходи фізичних осіб.
- Податок на додану вартість (ПДВ). Споживання товарів і послуг туристами призводить до збільшення надходжень від ПДВ.

Валютні надходження.

- Прямі надходження від туристів. Витрати іноземних туристів на медичні та оздоровчі послуги, проживання, харчування та розваги сприяють притоку іноземної валюти в країну.
- Інвестиції. Прямі іноземні інвестиції у будівництво та розвиток медичних і оздоровчих закладів.

Інвестиційні можливості та виклики.

Інвестиційні можливості спрямовані на:

- розвиток інфраструктури: будівництво нових медичних центрів, клінік та оздоровчих курортів; модернізація існуючих закладів для підвищення їх конкурентоспроможності;
- інноваційні технології: впровадження нових медичних технологій та обладнання для покращення якості послуг; розвиток телемедицини та цифрових послуг у сфері охорони здоров'я;
- навчання та підвищення кваліфікації персоналу: інвестування в навчальні програми для медичних та оздоровчих працівників; співпраця з міжнародними навчальними закладами для обміну досвідом та знаннями.

Виклики для інвесторів:

- регуляторні бар'єри: складнощі в отриманні ліцензій та дозволів на будівництво та експлуатацію медичних і оздоровчих закладів; відмінності в регуляторних вимогах між країнами;
- економічна нестабільність: коливання валютних курсів та інфляція можуть впливати на рентабельність інвестицій; зміни в політичній ситуації та економічній політиці можуть створювати ризики для інвесторів;
- конкуренція: високий рівень конкуренції серед постачальників медичних та оздоровчих послуг; необхідність постійного вдосконалення послуг та інфраструктури для збереження конкурентних переваг.

Фінансові аспекти розвитку лікувально-оздоровчого туризму.

- Джерела фінансування: програми державної підтримки розвитку медичних і оздоровчих закладів; інвестиції в інфраструктуру та рекламні кампанії для просування лікувально-оздоровчого туризму.
- Приватні інвестиції: інвестиції від приватних компаній та підприємців у будівництво та розвиток медичних і оздоровчих закладів; партнерські програми між приватними інвесторами та державою.
- Міжнародні гранти та кредити: фінансування від міжнародних організацій, таких як Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ); гранти та кредити від міжнародних фондів для розвитку інфраструктури та впровадження інновацій.

Розвиток лікувально-оздоровчого туризму має значний економічний та фінансовий вплив на національні економіки європейських країн. Зростання цього сегменту сприяє створенню нових робочих місць, збільшенню податкових надходжень та притоку іноземної валюти. Інвестиційні можливості включають розвиток інфраструктури, впровадження інноваційних технологій та

навчання персоналу. Однак, інвестори стикаються з викликами, такими як регуляторні бар'єри, економічна нестабільність та висока конкуренція. Фінансові аспекти розвитку включають різні джерела фінансування, оцінку економічної ефективності проектів та розробку фінансових стратегій. Успішний розвиток лікувально-оздоровчого туризму вимагає комплексного підходу та співпраці між державними, приватними та міжнародними структурами [8].

3.2. Соціальні та культурні бар'єри.

Лікувально-оздоровчий туризм у Європі є важливою складовою медичного туризму, який надає можливість отримувати якісні медичні та оздоровчі послуги в різних країнах. Проте розвиток цього сектора стикається з численними соціальними та культурними бар'єрами, які можуть впливати на вибір дестинації, задоволеність туристів та ефективність надання послуг. Цей підрозділ розглядає основні соціальні та культурні бар'єри, які впливають на лікувально-оздоровчий туризм, та пропонує можливі шляхи їх подолання [17].

Лікувально-оздоровчий туризм, як важлива складова медичного туризму, стикається з низкою соціальних бар'єрів, які можуть обмежувати доступ до медичних та оздоровчих послуг для різних категорій населення. Ці бар'єри включають мовні труднощі, відмінності у медичних стандартах, соціальні уявлення та стигматизацію, а також економічні нерівності [15].

Вплив культурних особливостей на вибір та сприйняття лікувально-оздоровчих програм та курортів, а також соціальні аспекти доступності лікувально-оздоровчого туризму для різних соціальних груп та механізми подолання соціальних бар'єрів, описані у працях таких авторів, як: О. Ковальчук, В. Сидоренко, J. Дое та інші. Ці дослідники аналізують різноманітні соціальні та культурні аспекти, які впливають на участь у лікувально-оздоровчому туризмі, що дозволяє враховувати їх при розробці програм та послуг у цій галузі. Розглянемо детальніше кожен із цих бар'єрів та можливі шляхи їх подолання.

Мовні бар'єри. Проблеми комунікації – недостатнє знання місцевої мови може ускладнити спілкування між туристами і медичним персоналом, що впливає на якість обслуговування та задоволеність клієнтів; перекладацькі послуги – необхідність залучення перекладачів може збільшити витрати та час на надання медичних послуг.

Відмінності у медичних стандартах. Різниця в підходах до лікування – у різних країнах існують відмінності в методах діагностики та лікування, що може викликати недовіру у пацієнтів та впливати на вибір місця для лікування; регулювання та сертифікація: Відсутність єдиних стандартів сертифікації та ліцензування медичних закладів ускладнює оцінку якості послуг для міжнародних пацієнтів.

Соціальні уявлення та стигматизація. Стигматизація хвороб – у деяких культурах певні хвороби можуть бути стигматизовані, що утримує людей від звернення за допомогою до медичних закладів за кордоном; соціальні норми та табу – відмінності у соціальних нормах, такі як ставлення до оголеності чи фізичного контакту, можуть викликати дискомфорт у пацієнтів під час процедур.

Економічні нерівності. Доступність послуг – високі ціни на медичні послуги в деяких країнах можуть бути недоступними для певних категорій населення, що обмежує можливість отримання якісної медичної допомоги за кордоном; фінансова підтримка - відсутність або недостатність програм державної підтримки та страхування медичних витрат за кордоном може стримувати розвиток лікувально-оздоровчого туризму.

Культурні бар'єри можуть значно впливати на розвиток лікувально-оздоровчого туризму, впливаючи на вибір туристами DESTINAЦІЙ, їхню задоволеність отриманими послугами та загальний досвід перебування. Ці бар'єри можуть виникати через відмінності в культурних традиціях, уявленнях про здоров'я та лікування, а також у соціальних нормах і очікуваннях. У цьому

підрозділі розглянемо ключові культурні бар'єри та можливі шляхи їх подолання.

Відмінності в культурних традиціях та звичаях. Релігійні та культурні обмеження – різні релігійні та культурні традиції можуть впливати на прийнятність певних методів лікування та процедур; харчові звички – відмінності у харчових уподобаннях та обмеженнях можуть впливати на комфорт пацієнтів під час перебування на лікуванні.

Соціальне уявлення здоров'я та лікування. Культурні уявлення про здоров'я – різні культури мають свої уявлення про причини хвороб та методи їх лікування, що може впливати на прийняття або відторгнення певних медичних процедур; альтернативна медицина – у деяких культурах надається перевага традиційним методам лікування, які можуть бути незвичними або неприйнятними для інших культур [24].

Очікування та задоволеність послугами. Очікування якості послуг – різні культури мають різні очікування щодо рівня обслуговування, що може впливати на задоволеність пацієнтів; особистий простір та етикет: Відмінності в уявленнях про особистий простір та соціальний етикет можуть викликати непорозуміння та дискомфорт.

Подолання цих бар'єрів є критично важливим для створення ефективної та інтегрованої системи лікувально-оздоровчого туризму, яка б відповідала потребам та очікуванням пацієнтів з різних країн та культур. Це вимагає комплексного підходу, який включає підготовку та навчання медичного персоналу, адаптацію медичних послуг до культурних потреб пацієнтів, покращення сервісу та інфраструктури, гармонізацію медичних стандартів, підвищення обізнаності населення та забезпечення фінансової доступності медичних послуг.

Шляхи подолання соціальних та культурних бар'єрів:

- покращення мовної підтримки. Навчання персоналу – інвестування в навчання медичного персоналу іноземних мов та міжкультурної комунікації; послуги перекладу – використання професійних перекладацьких послуг та перекладачів у режимі реального часу.
- Гармонізація медичних стандартів. Міжнародне співробітництво – співпраця між країнами для розробки єдиних стандартів якості медичних послуг та сертифікації; акредитація та ліцензування – впровадження міжнародних програм акредитації та ліцензування медичних закладів.
- Освіта та підвищення обізнаності. Інформаційні кампанії – проведення інформаційних кампаній для підвищення обізнаності населення про доступні можливості лікувально-оздоровчого туризму; культурна чутливість – підготовка медичного персоналу до роботи з пацієнтами з різних культур, враховуючи їхні релігійні та культурні особливості.
- Фінансова доступність. Державні програми підтримки – розробка та впровадження програм державної підтримки та страхування для покриття медичних витрат за кордоном; пільгові програми – запровадження пільгових програм для соціально вразливих категорій населення.

Соціальні та культурні бар'єри є значущими перешкодами для розвитку лікувально-оздоровчого туризму. Подолання цих бар'єрів потребує комплексного підходу, який включає покращення мовної підтримки, гармонізацію медичних стандартів, підвищення обізнаності та забезпечення фінансової доступності медичних послуг. Успішне подолання соціальних та культурних бар'єрів сприятиме розвитку цього сегменту туризму та підвищенню якості медичних та оздоровчих послуг для міжнародних пацієнтів [19].

3.3. Вплив глобальних подій на ринок лікувально-оздоровчого туризму.

Глобальні події мають значний вплив на всі сектори економіки, включаючи лікувально-оздоровчий туризм. Від глобальних пандемій до економічних криз, політичних змін і технологічних інновацій – усі ці фактори можуть суттєво вплинути на попит і пропозицію в галузі лікувально-оздоровчого туризму, а також на її розвиток і стабільність. У цьому підрозділі буде детально розглянуто, як глобальні події впливають на цей ринок, які виклики вони створюють і які можливості відкривають [3].

Вплив пандемій. Пандемії, як глобальні явища, мають потужний вплив на всі аспекти життя суспільства, включаючи економіку, охорону здоров'я та туризм. Лікувально-оздоровчий туризм, який залежить від мобільності людей та доступу до медичних послуг у різних країнах, є особливо вразливим до наслідків пандемій. У цьому підрозділі ми розглянемо вплив пандемій на ринок лікувально-оздоровчого туризму, використовуючи приклад пандемії COVID-19 та інших епідемій.

Пандемія COVID-19 призвела до зниження попиту. В зв'язку із цим відбулося значне зниження кількості міжнародних поїздок, зокрема у сфері лікувально-оздоровчого туризму. Багато пацієнтів відклали або скасували свої поїздки через закриття кордонів і страх перед інфекцією. Медичні заклади змушені були впроваджувати додаткові заходи безпеки, такі як регулярне тестування на COVID-19, посилені протоколи дезінфекції та соціальне дистанціювання. Зростання попиту на телемедичні послуги дозволило пацієнтам отримувати консультації та лікування віддалено, що змінило підхід до медичного туризму.

Спалахи таких захворювань, як SARS, MERS та свинячий грип, також впливали на ринок лікувально-оздоровчого туризму, хоча й не так масштабно, як COVID-19. Ці епідемії призводили до тимчасового зниження попиту на міжнародні медичні послуги.

Економічні кризи. Глобальні фінансові кризи, зокрема такі як відбулися в 2008-2009 роках. Світова фінансова криза значно вплинула на рівень доходів

населення та їхню здатність фінансувати лікування за кордоном. Багато медичних туристів були змушені відкласти або відмовитися від своїх планів через економічну невизначеність. Економічні кризи часто призводять до збільшення економічної нерівності, що може обмежувати доступ до лікувально-оздоровчого туризму для соціально вразливих груп населення. Економічні проблеми в окремих країнах або регіонах можуть також впливати на ринок лікувально-оздоровчого туризму, знижуючи кількість пацієнтів з цих регіонів і змушуючи медичні заклади шукати нові ринки.

Політичні зміни в країнах мають значний вплив на ринок лікувально-оздоровчого туризму, який є чутливим до політичних та геополітичних факторів. Політичні реформи, війни, дипломатичні конфлікти та інші зміни можуть створювати як позитивні, так і негативні наслідки для розвитку цього сектору.

Політична нестабільність, конфлікти та війни можуть значно знижувати кількість туристів, включаючи медичних, через небезпеку та непередбачуваність ситуації. Наприклад, конфлікти на Близькому Сході призвели до зменшення потоку медичних туристів до цих регіонів. Введення санкцій проти певних країн може обмежувати можливості для міжнародного медичного туризму, як з боку пацієнтів, так і медичних закладів. Зміни в національних політиках охорони здоров'я, наприклад, реформи медичного страхування або зміни в регулюванні медичних послуг, можуть впливати на доступність та привабливість лікувально-оздоровчого туризму. Підписання міжнародних угод, що сприяють співпраці у сфері охорони здоров'я, може сприяти розвитку лікувально-оздоровчого туризму, забезпечуючи більшу легкість доступу до медичних послуг за кордоном [22].

Технологічні інновації в сфері медицини та туризму мають значний вплив на розвиток лікувально-оздоровчого туризму. Вони створюють нові можливості для пацієнтів, покращують якість медичних послуг та забезпечують зручність та доступність. У цьому розділі ми розглянемо, які технологічні інновації

впливають на лікувально-оздоровчий туризм та як вони змінюють ландшафт цього ринку. Технологічний прогрес у сфері телемедицини дозволив пацієнтам отримувати медичні консультації та деякі види лікування віддалено, що змінює традиційний підхід до медичного туризму. Використання мобільних додатків для моніторингу здоров'я та комунікації з медичними фахівцями сприяє зростанню попиту на лікувально-оздоровчі послуги. Розвиток нових медичних технологій і методів лікування, таких як роботизована хірургія, генетична терапія та регенеративна медицина, підвищує привабливість медичного туризму. Сучасне медичне обладнання та технології діагностики підвищують якість медичних послуг і привертають більше пацієнтів.

Екологічні зміни, такі як забруднення навколишнього середовища, зміна клімату та руйнування екосистем, можуть впливати на ринок лікувально-оздоровчого туризму через зміни в природних ресурсах та здоров'ї пацієнтів. Підвищення рівня моря, екстремальні погодні явища та зміни клімату можуть впливати на доступність і привабливість деяких туристичних дестинацій. Зміни клімату можуть впливати на здоров'я населення, збільшуючи попит на певні медичні послуги, такі як лікування захворювань, спричинених тепловими хвилями або забрудненням повітря. Більше пацієнтів та медичних закладів звертають увагу на екологічні аспекти своєї діяльності, що впливає на вибір дестинацій та методів лікування.

Глобальні події мають багатогранний вплив на ринок лікувально-оздоровчого туризму, створюючи як виклики, так і нові можливості. Пандемії, економічні кризи, політичні зміни, технологічні інновації та екологічні зміни – всі ці фактори вимагають адаптації та гнучкості від медичних закладів і туристичних дестинацій. Розуміння та ефективне реагування на ці глобальні виклики є ключем до успішного розвитку лікувально-оздоровчого туризму в сучасному світі [26].

РОЗДІЛ IV ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЛІКУВАЛЬНО-ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ В ЄВРОПІ

4.1. Стратегії сталого розвитку лікувально-оздоровчого туризму.

Сталість і стійкість є ключовими аспектами розвитку будь-якого сектору, включаючи лікувально-оздоровчий туризм. Стратегії сталого розвитку спрямовані на забезпечення балансу між економічними, соціокультурними та екологічними аспектами розвитку, з метою збереження природних та культурних ресурсів для майбутніх поколінь [2].

Серед вітчизняних та зарубіжних авторів, які проводили дослідження над питанням стратегій сталого розвитку лікувально-оздоровчого туризму, можна виділити таких: Н. Іванова, С. Петренко, А. Khan та ін.. У цьому підрозділі розглянемо основні стратегії сталого розвитку лікувально-оздоровчого туризму та їх вплив на розвиток цього сектору.

Збереження природних ресурсів завжди було пріоритетом у будь-який час. Розвиток заповідних зон та природних парків для збереження унікальних екосистем та біорізноманіття, що є важливим ресурсом для розвитку лікувально-оздоровчого туризму. Впровадження програм та ініціатив, спрямованих на стимулювання сталого використання мінеральних вод, термальних джерел та інших природних ресурсів для медичних цілей [10].

Розвиток медичних програм для місцевого населення – це забезпечення доступності медичних програм та послуг для місцевого населення, що сприятиме зміцненню соціальної відповідальності та підтримці здоров'я всієї спільноти. Розвиток лікувально-оздоровчого туризму повинен супроводжуватися створенням нових робочих місць та підтримкою місцевих підприємств та майстрів, що сприятиме економічному зростанню регіону.

Пропаганда екологічної свідомості. Проведення освітніх заходів та інформаційних кампаній про важливість збереження природних ресурсів та

екологічного стилю життя серед туристів та місцевого населення. Заохочення медичних закладів до впровадження екологічно чистих технологій та практик у свою діяльність для зменшення впливу на навколишнє середовище.

Розвиток альтернативних форм туризму. Сприяння розвитку екотуризму та еко-спа, які спрямовані на збереження природних ресурсів та екосистем та надання туристам можливості зрозуміти та оцінити природну красу. Розвиток медичного туризму у сільських регіонах, що сприятиме збереженню культурної спадщини та стимулюватиме розвиток регіональних громад.

Стратегії сталого розвитку лікувально-оздоровчого туризму спрямовані на забезпечення збалансованого розвитку сектору, з урахуванням економічних, соціокультурних та екологічних аспектів. Впровадження таких стратегій дозволить забезпечити стале зростання лікувально-оздоровчого туризму [25].

4.2. Можливості для інвестицій та партнерства.

Лікувально-оздоровчий туризм є одним з найбільш перспективних напрямків для інвестицій та розвитку партнерських відносин. Зважаючи на зростання попиту на медичні та оздоровчі послуги, а також на поширення новітніх технологій та практик, цей сектор відкриває численні можливості для бізнесу [25].

Аналізом можливостей інвестування в розвиток санаторно-курортних комплексів та вивченням шляхів привертання інвестицій, які сприяють розвитку галузі та покращенню доступності медичних послуг для туристів займалися такі вітчизняні та зарубіжні автори: О. Ковальчук, Т. Петренко, І. Гаврилишин, Б. Герасименко, Л. Гринів, П. Гудзь, Е. Johnson, D. Wilson, S. Martin. У цьому підрозділі ми розглянемо основні напрями інвестування та партнерства в лікувально-оздоровчому туризмі, а також їхні переваги та перспективи.

Інвестиції в інфраструктуру. Інвестиції у будівництво та модернізацію клінік, санаторіїв, спа-центрів та інших медичних закладів можуть значно

підвищити їхню привабливість та конкурентоспроможність. Це включає оснащення закладів сучасним медичним обладнанням, створення комфортних умов для пацієнтів та відвідувачів. Розвиток готельної інфраструктури, що забезпечує високий рівень комфорту та обслуговування, є ключовим фактором для залучення туристів. Інвестиції в будівництво готелів, апартаментів, вілл та інших об'єктів розміщення сприяють покращенню туристичного досвіду.

Партнерство з медичними закладами та курортами. Партнерство з місцевими медичними установами дозволяє об'єднати зусилля для надання якісних медичних послуг та розширення спектру пропонованих процедур. Це може включати спільні програми лікування, обмін медичними знаннями та технологіями, а також спільне маркетингове просування. Партнерство з міжнародними медичними установами може розширити можливості для лікувально-оздоровчого туризму, забезпечуючи доступ до передових медичних технологій та практик. Це також сприяє підвищенню довіри та престижу місцевих медичних закладів.

Інновації та технологічні рішення. Інвестиції в телемедичні технології дозволяють надавати консультації та діагностику пацієнтам віддалено, що значно розширює географію лікувально-оздоровчого туризму. Це також сприяє зниженню витрат та підвищенню ефективності медичного обслуговування. Інвестиції у створення та розвиток цифрових платформ для управління медичними даними, бронювання послуг та комунікації з пацієнтами можуть значно підвищити зручність та ефективність надання медичних послуг. Це включає використання електронних медичних карток, мобільних додатків та онлайн-платформ.

Розвиток екологічних та сталих практик. Впровадження екологічно чистих технологій у медичні заклади та туристичні об'єкти сприяє зменшенню негативного впливу на навколишнє середовище та підвищенню стійкості розвитку. Це включає використання відновлюваних джерел енергії, систем утилізації відходів та енергоефективні рішення. Інвестиції у розвиток сталого

туризму, включаючи екотуризм та відповідальне використання природних ресурсів, сприяють збереженню екосистем та підвищенню привабливості регіону для туристів. Це також включає підтримку місцевих громад та економічних ініціатив.

Можливості для інвестицій та партнерства в лікувально-оздоровчому туризмі є різноманітними та перспективними. Розвиток інфраструктури, співпраця з медичними закладами, впровадження інноваційних технологій та підтримка сталого розвитку сприяють підвищенню конкурентоспроможності та привабливості цього сектора. Успішна реалізація цих стратегій забезпечить стабільне зростання та розвиток лікувально-оздоровчого туризму у майбутньому [24].

4.3. Рекомендації для покращення туристичних послуг.

Успішний розвиток лікувально-оздоровчого туризму вимагає не тільки високоякісних медичних послуг, але й комплексного підходу до обслуговування туристів. Для цього необхідно впроваджувати стратегії та ініціативи, що сприятимуть покращенню якості туристичних послуг, забезпеченню комфорту відвідувачів та підвищенню загального рівня задоволеності туристів. У цьому підрозділі будуть розглянуті ключові рекомендації для покращення туристичних послуг у сфері лікувально-оздоровчого туризму.

Підвищення якості обслуговування. Регулярне навчання та підвищення кваліфікації персоналу є ключовим фактором у забезпеченні високої якості обслуговування. Це включає проведення тренінгів з медичного обслуговування, курсів з гостинності та навичок спілкування з клієнтами, а також семінарів з нових методик лікування та догляду. Розробка та впровадження стандартів якості обслуговування, що базуються на міжнародних практиках та рекомендаціях, допоможуть забезпечити високу якість надання послуг. Це може включати сертифікацію медичних установ та регулярні аудити для контролю дотримання стандартів [26].

Інноваційні технології в обслуговуванні. Впровадження телемедицини дозволяє надавати пацієнтам консультації та діагностику віддалено, що значно розширює можливості для туристів отримати медичну допомогу. Це також забезпечує зручність та економію часу для пацієнтів.

Розробка мобільних додатків та онлайн-платформ. Створення мобільних додатків та онлайн-платформ для бронювання послуг, управління медичними даними та комунікації з пацієнтами дозволяє спростити процес обслуговування. Це може включати електронні медичні картки, системи онлайн-бронювання процедур та інтерактивні гідів по курортах.

Покращення інфраструктури. Інвестиції у модернізацію медичних та оздоровчих закладів, зокрема оновлення медичного обладнання, покращення умов для пацієнтів та створення сучасних спа-центрів, сприяють підвищенню привабливості та якості послуг. Забезпечення зручного та комфортного транспорту до медичних та оздоровчих закладів є важливим фактором для покращення туристичних послуг. Це включає розвиток автомобільних доріг, створення транспортних вузлів та забезпечення трансферів для туристів.

Розширення спектру послуг. Розширення спектру пропонованих лікувальних програм, включаючи новітні методики лікування, альтернативні медичні практики та комплексні оздоровчі програми, дозволяє задовольнити потреби різних категорій туристів. Розвиток розважальних та культурних програм, таких як екскурсії, культурні події, майстер-класи та інші заходи, сприяє збагаченню туристичного досвіду та підвищенню рівня задоволеності туристів.

Маркетинг та просування. Розробка стратегії брендингу та просування лікувально-оздоровчих послуг на міжнародному рівні допоможе залучити нових туристів. Це може включати участь у міжнародних виставках, організацію рекламних кампаній та співпрацю з міжнародними туроператорами. Активне використання соціальних мереж та цифрових маркетингових інструментів для просування послуг та комунікації з

потенційними клієнтами дозволяє охопити широку аудиторію та підвищити впізнаваність бренду.

Покращення туристичних послуг у сфері лікувально-оздоровчого туризму вимагає комплексного підходу, що включає підвищення якості обслуговування, впровадження інноваційних технологій, розвиток інфраструктури, розширення спектру послуг та ефективний маркетинг. Реалізація цих рекомендацій сприятиме підвищенню конкурентоспроможності та привабливості лікувально-оздоровчих закладів, а також забезпечить стабільне зростання та розвиток цього сектора [26].

ВИСНОВКИ

Лікувально-оздоровчий туризм у Європі займає важливе місце у туристичній індустрії завдяки своїм унікальним природним ресурсам, високому рівню медичних послуг та багатій культурній спадщині. Дослідження сучасних тенденцій, проблем і перспектив розвитку цього сектора дозволяє зробити такі висновки.

Сучасні тенденції у лікувально-оздоровчому туризмі. Зростання попиту на лікувально-оздоровчі послуги: попит на медичний туризм та оздоровчі послуги стабільно зростає, що зумовлено збільшенням інтересу до здорового способу життя та доступності міжнародних медичних послуг. Інновації та технологічний розвиток: впровадження новітніх медичних технологій, телемедицини та цифрових платформ сприяє покращенню якості послуг та доступності медичної допомоги для туристів. Розвиток екологічно чистих практик: зростання інтересу до екологічно чистих та сталих туристичних практик сприяє розвитку екотуризму та еко-спа, що орієнтовані на збереження природних ресурсів.

Проблеми у розвитку лікувально-оздоровчого туризму. Екологічні виклики: інтенсивний розвиток туризму може призводити до деградації природних ресурсів, забруднення довкілля та зменшення біорізноманіття, що потребує впровадження ефективних стратегій сталого розвитку. Соціальні та культурні бар'єри: відмінності у культурі, мові та традиціях можуть ускладнювати комунікацію між туристами та місцевим населенням, що впливає на якість обслуговування та загальний досвід туристів. Економічні нерівності: різниця у рівні економічного розвитку різних регіонів може створювати нерівні умови для розвитку лікувально-оздоровчого туризму та доступності медичних послуг.

Перспективи розвитку лікувально-оздоровчого туризму. Інвестиції та партнерства: залучення інвестицій у розвиток інфраструктури, медичних закладів та готельного бізнесу, а також розвиток міжнародних партнерств

сприятимуть зміцненню позицій лікувально-оздоровчого туризму на міжнародному ринку. Маркетингові стратегії: Ефективні маркетингові стратегії, включаючи брендинг, цифровий маркетинг та участь у міжнародних виставках, сприятимуть залученню нових туристів та підвищенню впізнаваності лікувально-оздоровчих закладів. Розширення спектру послуг: впровадження нових лікувальних програм, альтернативних медичних практик та розважальних заходів забезпечить задоволення потреб різних категорій туристів та підвищить рівень їхньої задоволеності.

Рекомендації. Підвищення якості обслуговування: регулярне навчання персоналу, впровадження стандартів якості та використання новітніх технологій сприятимуть покращенню обслуговування туристів. Розвиток інфраструктури: інвестиції у модернізацію медичних закладів, розвиток готельної та транспортної інфраструктури забезпечать комфортні умови для туристів. Збереження природних ресурсів: впровадження екологічно чистих технологій, розвиток екотуризму та заходи з охорони довкілля сприятимуть збереженню природних ресурсів для майбутніх поколінь. Підтримка місцевих громад: створення робочих місць, підтримка місцевих підприємств та розвиток соціальних програм сприятимуть економічному зростанню регіонів та підвищенню якості життя місцевого населення.

Лікувально-оздоровчий туризм у Європі має великі перспективи для подальшого розвитку, завдяки своїм природним ресурсам, культурній спадщині та високоякісним медичним послугам. Однак для досягнення сталого розвитку необхідно враховувати сучасні тенденції, вирішувати існуючі проблеми та реалізовувати ефективні стратегії. Комплексний підхід, що включає інвестиції, партнерства, екологічні та соціальні ініціативи, дозволить забезпечити стале зростання та розвиток цього сектору, задовольняючи потреби як туристів, так і місцевих громад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабов К. Д., Дмитрієва Г. О., Тихохід Л. В., Гавловський О. Д. Лікувальнооздоровчий туризм – один із сучасних напрямків підвищення ефективності діяльності санаторно-курортної сфери. 2019. С. 5-9.
2. Вахович І. М., Забедюк М. С., Малімон В. В. Інноваційні технології у забезпеченні конкурентоспроможності регіонального ринку медичного туризму. Регіональна економіка. 2018. №2(88). С. 24-31.
3. Дмитрієва, Г. О., Сенча, С. А., Гавловський, О. Д., Устянська, А. О. Лікувально-оздоровчий туризм–проблеми, перспективи. Санаторно-курортне лікування та реабілітація: сучасні тенденції розвитку, 2023. С. 31-34.
4. Закон України про туризм від 15.09.1995 р. №325/95-ВР в редакції від 16.10.2020 р. URL: https://tourlib.net/zakon/pro_turyzm.htm.
5. Іжі М. М., Бабова К. Д., Безверхнюк Т. М. Лікувально-оздоровчий туризм: навч. посіб. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2016. 626 с.
6. Історія розвитку туризму: Навч. Посібник. Мальська, М. П. Паньків Н., Ховалко А. Л. 2016. С. 117.
7. Карпенко Н. М., Карпенко Ю. В. Регіональні аспекти розвитку лікувальнооздоровчого туризму в умовах модернізації економіки. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія: Економічні науки. 2017. № 2. С. 172-179.
8. Кляп М.П., Шандор Ф.Ф. Сучасні різновиди туризму : навчальний посібник. Київ : Знання, 2011. 334 с.
9. Ковальчук, К. Ф. Економіка і організація діяльності туристичних підприємств. Київ : Знання, 2006. 288 с.
10. Коновалова, Н. М. Лікувально-оздоровчий туризм: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні. Туристичний вісник, 4, 2019. С. 22-30.

11. Мальська, М. П., Антонюк, Н. В., та Ганич, Н. М. Міжнародний туризм і сфера послуг. Київ: Центр учбової літератури. 2012. 661 с.
12. Менеджмент туристичної індустрії: навчальний посібник. Школа І.М. та ін. ; За ред. Проф. І.М. Школи. Чернівці: Книги – XXI. 2003. 596 с.
13. Петранівський В. Л. Туристичне краєзнавство : Навчальний посібник. За редакцією проф. Заставного Ф. Д. К.: Знання. 2006. 575 с.
14. Свірідова Н. Д. Концепція сталого розвитку туризму в сучасних умовах. Культура народів Причорномор'я. 2009. № 176. С.166-168.
15. Ткаченко Т. І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : монографія Вид. 2-ге. К. : Вид-во КНТЕУ. 2009. 463 с.
16. Ткаченко, Т. І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, бізнес-реалії. Київ: КНЕУ. 2010. 463 с.
17. Фоменко Н. В. Рекреаційні ресурси та курортологія. К. : Центр навчальної літератури, 2007. 312 с.
18. Холявка, В. З., Лешко, Х. С., Мочульська, О. М., & Кухтій, А. О. Сучасні аспекти, фактори впливу і перспективи розвитку медичного та лікувально-оздоровчого туризму в Україні. Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України, 2019. С. 25-33.
19. Чорненька Н. В. Організація туристичної індустрії. К.: Атіка, 2006, 264 с.
20. Шека О. Глобальні тренди та інноваційні підходи до організації лікувально-оздоровчого туризму на курортах. Актуальні проблеми державного управління. 2018. № 3. С. 85-91
21. Bookman, M. & Bookman, K. Medical Tourism in Developing Countries. New York : Palgrave MacMillan, 2007.
22. Heung, V. C. S., Kucukusta, D., & Song, H. A conceptual model of medical tourism: Implications for future research. Journal of Travel & Tourism Marketing, 27(3), 2010. 236-251.
23. Medical Tourism vs. Traditional International Medical Travel : A Tale of Two Models. International Medical Travel Journal, 2008. URI : <http://www.imtj.com>

/articles/2008/medical-tourism-vs-traditional-international-medical-travel-a-taleoftwo-models.

24. Müller, H., & Lanz Kaufmann, E. Wellness tourism: Market analysis of a special health tourism segment and implications for the hotel industry. *Journal of Vacation Marketing*, 7(1) 2001. 5-17.
25. UNSD and UNWTO. *International Recommendations for Tourism Statistics, 2008 (IRTS 2008)*. ST/ESA/STAT/SER.M/83/Rev.1. UN Department of Economic and Social Affairs Statistics Division and UNWTO. Madrid, New York, 2008.
26. World Tourism Organization (UNWTO). *International Tourism Highlights*, Edition. UNWTO. 2020.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

ТИПИ КУРОРТІВ

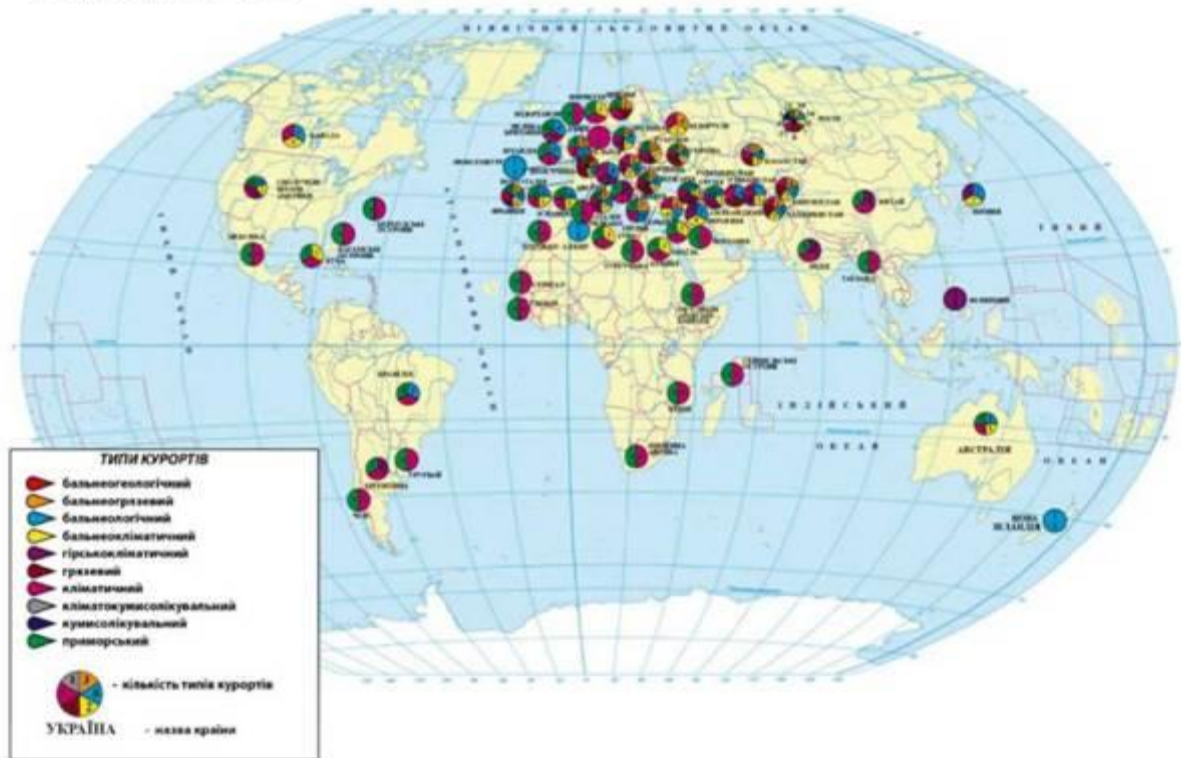

Рис. 1 Світова карта типів курортів

Рис. 2 Туристичні центри Німеччини

Рис. 3 Туристична карта Баден-Бадена

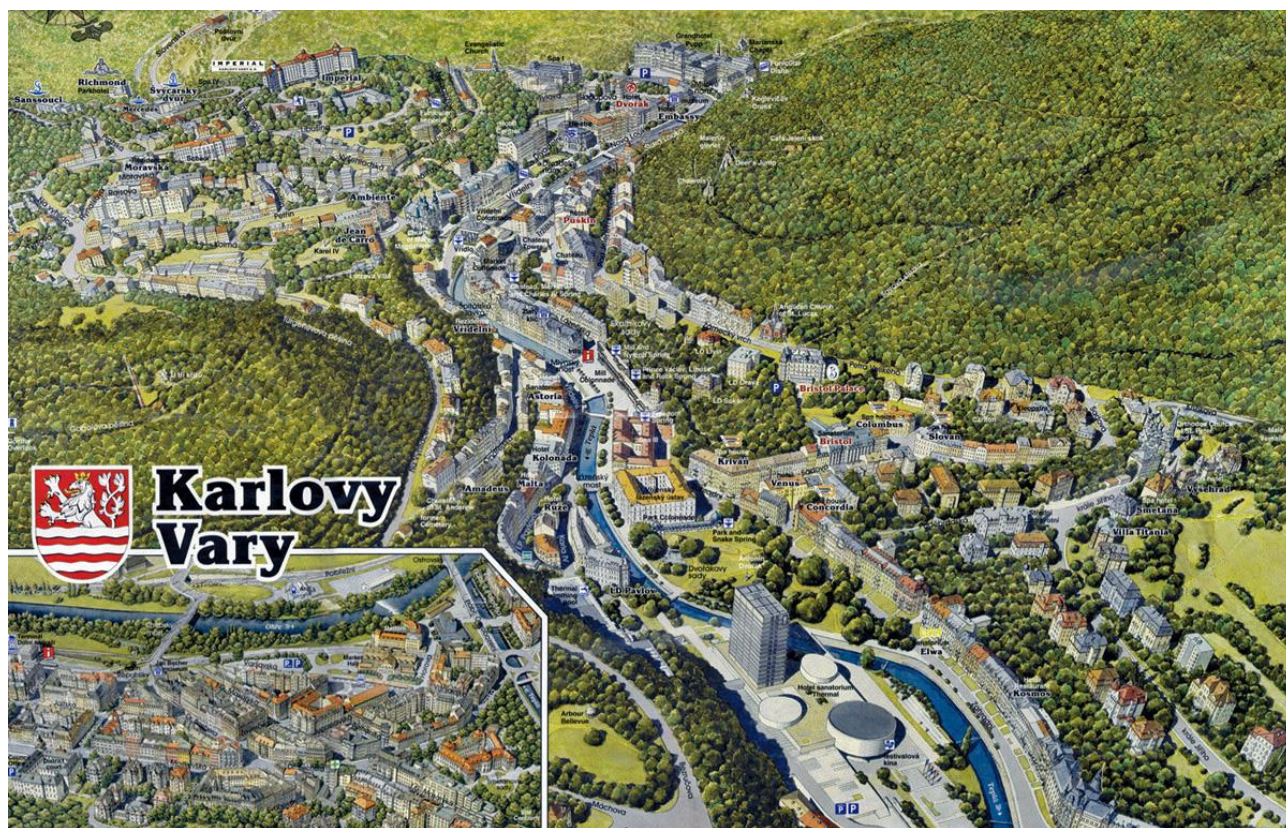

Рис. 4 Туристична карта Карлових Вар

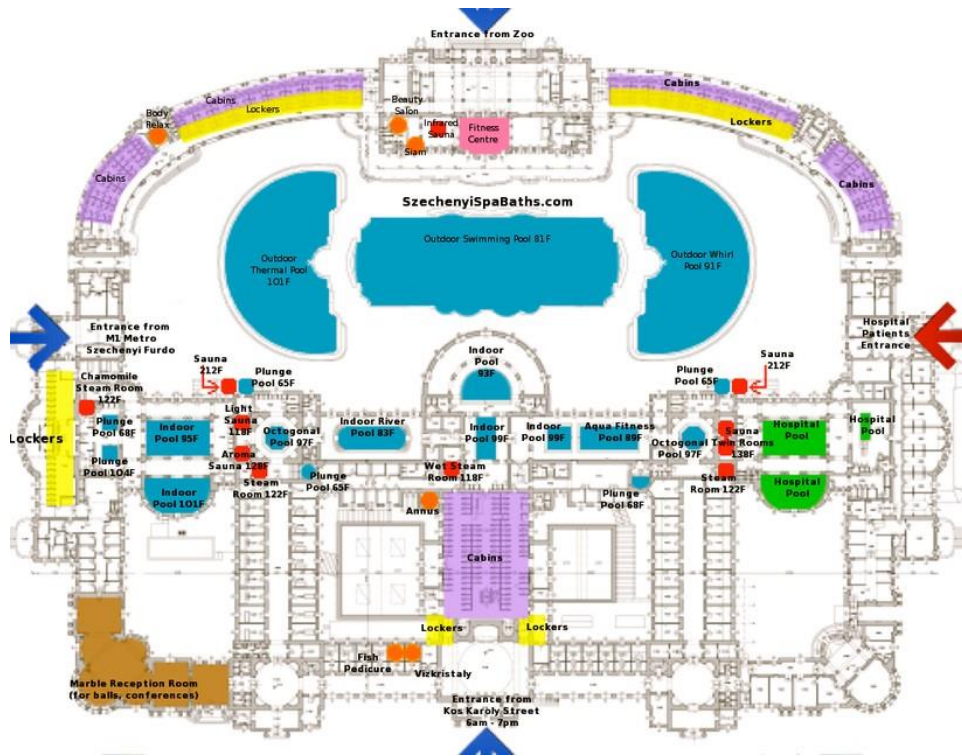

Рис. 5 Схема розміщення купалень в термальному комплексі купальні Сечені

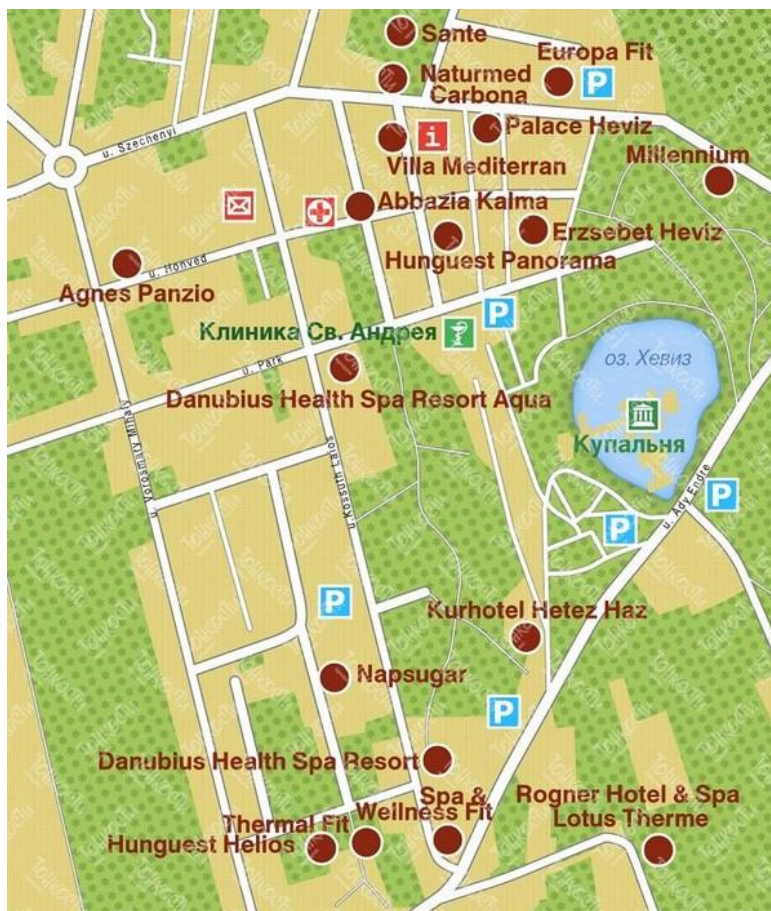

Рис. 6 Картосхема розташування найбільшого термального озера у Європі – Хевіз

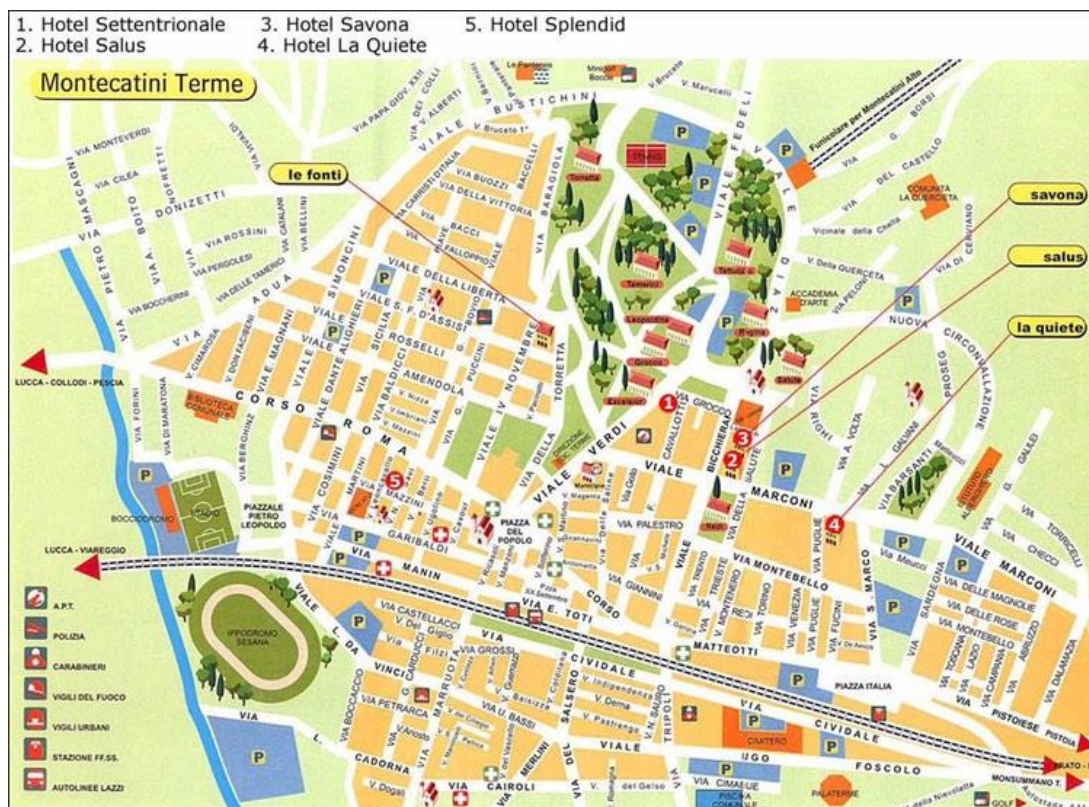

Рис. 7 Карта Монтекані Терме, Італія